

LÁSZLÓ

KRASZNAHORKAI

MELANCHÓLIA

VZDORU

BRAK

PREKLAD

GABRIELA MAGOVÁ

BR&K

OK. A

8

DD

0

MELANCHÓLIA
VZDORU
LÁSZLÓ
KRASZNAHORKAI

LÁSZLÓ

KRASZNAHORKAI

MELANCHÓLIA

VZDORU

BRATISLAVA

2020

LÁSZLÓ

KRASZNAHORKAI

MELANCHÓLIA

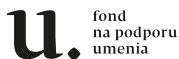
ŇZDORU

BRAK

PREKLAD
GABRIELA MAGOVÁ

Publikácia vznikla vďaka štipendijnému programu Fondu na podporu umenia. Preklad publikácie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

Slovak translation © Gabriela Magová, 2020

© OZ BRAK, 2020

© 1989 by László Krasznahorkai

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná, uchovávaná v rešeršných systémoch alebo prenášaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu autora, respektíve vydavateľa.

All rights reserved. This publication may not be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise without the prior permission of the copyright owner.

ISBN 978-80-89921-33-1

Plynie, no nepominie.

VÝNIMOČNÉ STAVY

ÚVOD

Keďže osobný vlak, ktorý spája mrazom zmeravené obce južnej Veľkej nížiny od Tisy takmer až po úpätie Karpát, ani napriek zmätenému vysvetľovaniu železničiar bezradne sa ponevieraajúceho popri koľajniciach, ani napriek čoraz dôraznejším sľubom nervózneho prednostu stanice vybiehajúceho na perón nedorazil („Prosím pekne, ten sa zas vyparil...“ posmešne mávol rukou železničiar s trpkým výrazom), vypravená bola len mimoriadna súprava pozostávajúca dovedna z dvoch na tieto tzv. „výnimočné účely“ spojazdnených polorozpadnutých vagónov s drevenými lavicami a prestarnutého, labilného rušňa 424, s poldruhahodinovým meškaním oproti beztak len približnému cestovnému poriadku, ktorý sa na ňu navyše ani nevzťahoval, aby sa miestni, ktorí prijali vynechanie očakávaného osobáka od západu so značnou ľahostajnosťou a bezradnou odovzdanosťou, po takmer päťdesiatkilometrovej

odbočke predsa len dostali k cieľu. Nikoho to už tak povediac neprekvapovalo, veď dôsledky nastoleného stavu sa prirodzene prejavovali nielen v železničnej doprave, ale aj inde: navyknutý poriadok sa spochybnil, každodenné mechanizmy rozhodil akýsi nezastaviteľne bujnejší zmätok, budúcnosť sa stala zákernou, minulosť nepripomenuteľnou a chod všedného života nevy-spytateľným, až po rezignáciu, v ktorej nie je nepredstaviteľné ani to, že už sa nikdy neotvorí nijaké dvere a pšenica porastie do zeme, pretože viditeľné boli len príznaky rozkladnej ujmy, príčina zostávala nezmerateľná a neuchopiteľná, a tak sa ani nedalo inak, len sa úporne vrhať na to, čoho sa ešte dalo chytiť, a to teraz robili aj ľudia na dedinskej stanici, keď sa v nádeji na oprávnené, ale v počte obmedzené sedadlá vrhali na zmrznuté dvere vlaku. Svoj nemalý podiel v inak zbytočnom boji (keďže napokon nikto nezostal stáť, ako sa ukázalo) si vybrala aj pani Pflaumová, náhliaca sa domov z obvyklej zimnej návštevy príbuzných, a keď sa jej odstrkávaním tiel stojacich pred ňou a zadržávaním tlaku tiel za ňou podarilo silou popierajúcou jej drobnú postavu konečne získať miesto pri okne proti smeru jazdy, ešte hodnú chvíľu nevedela oddeliť rozhorčenie z pohľadu na bezcitnú tlačenicu od pocitu lavírujúceho medzi zlosťou a úzkosťou, že bude musieť znášať páľčivú otázku v týchto dňoch už aj tak dost riskantného cestovania, a to, či sa s už neplatným lístkom do prvej triedy, v priam hrozivom kruhu vrieskajúcich, grgajúcich „ordinárnych sedliakov“ a v trýzni-vom smrade cesnakovej klobásy, pálenky a lacného

tabaku, vôbec dostane domov. Jej staršie sestry, ktoré žili v absolútnej odlúčenosti a vzhľadom na vek už boli zbavené možnosti prepravy, by jej nikdy neodpustili, keby pravidelnú každoročnú návštevu začiatkom zimy tentoraz odložila, takže tohto nebezpečného dobrodružstva sa nezriekla výlučne kvôli nim, hoci – tak ako každý – aj ona si bola načistom, že niečo v jej okolí sa radikálne zmenilo a že v tejto situácii by bolo najrozumnejšie, keby sa nevystavovala žiadnemu riziku. Pritom zostať rozumnou, uchovať si triezvy úsudok o tom, čo sa dá čakať, v skutočnosti nebolo jednoduché, pretože náhla, nepreukázateľná, ale rozhodná zmena nastala akoby vo večne nemennej zlúčenine vzduchu, akoby istý nepomenovateľný princíp, ktorý doposiaľ bezchybne fungoval v svojej neprístupnosti – ktorý, ako sa vraví, hýbe svetom a ktorého jedinou stopou je práve ten svet –, zrazu len stratil na sile, a preto sa prejavila kolektívna predtucha neznesiteľnejšia než mučivé vedomie istého nebezpečenstva, že už čoskoro sa môže stať čokoľvek, a presne toto „čokoľvek“ – zákon prejavujúci sa chradnutím – bolo znepokojivejšie než všetky osobné nešťastia a čoraz väčšími oberalo ľudí o možnosť chladnej úvahy. Zorientovať sa v čoraz častejších a hrôzostrašnejších výnimočných situáciách posledných mesiacov sa už nedalo nielen preto, že správy, klebety, báchoroky a zažité skúsenosti vzájomne nijakým spôsobom nesúviseli (žiadne rozumné súvislosti sa napríklad nedali nájsť medzi príliš skorým, bodavým mrazom, ktorý sa dostavil už začiatkom novembra, záhadnými rodinnými tragédiami, rad-radom

pribúdajúcimi vlakovými nešťastiami či znepokojivými chýrmi prichádzajúcimi zo vzdialeného hlavného mesta: o množiacich sa detských tlupách a ich hanobení pamätníkov), ale aj preto, lebo ani jedna takáto zvesť sama osebe už neznamenalala nič, zdalo sa, že to všetko sú len predzvesti – ako to pomenúvalo viac a viac ľudí – „blížiacej sa katastrofy“. Pani Pflaumová počula dokonca aj o tom, že podaktorí začali spomínať zvláštne zmeny v správaní zvierat, a aj keď sa to zatiaľ javilo – sťahy anticipácia neskoršieho stavu – ako nezodpovedné zastrašovanie, isté bolo jedno: na rozdiel od tých, ktorým tento neprehľadný chaos podľa jej, Pflaumovej, mienky prišiel vhod, slušný človek sa bál čo i len nohu vystrčiť cez prah dverí, veď tam, kde sa môžu „len tak!“, mimochodom strácať vlaky, rozvíjala ďalej v myšlienkach, už „nezáleží na ničom“. Pripravila sa teda na to, že jej cesta domov ani zďaleka nebude taká jednoduchá ako v relatívnom bezpečí prvej triedy smerom tam, na tejto „príšernej vicinálke“, uvažovala nervózne, musí počítať aj s tým najhorším, a tak sedela v pomaly utíchajúcom hurhaji po boji o miesta – akoby sa chcela zneviditeľniť – s vystretým driekom, dievčensky stisnutými nohami, s odmietavým a mierne pohrdavým pohľadom, a zatiaľ čo s napätým podozrením pozorovala alarmujúci zhuk rozpitých tvárí v odraze okna – alarmujúci pre ňu –, zmietajúc sa medzi úzkosťou a túžbou raz myslela na zlovestnú diaľku oddeľujúcu ju od zanechaného domova a vzápätí si privolávala spomienky na jeho chýbajúce teplo: na príjemné popoludnia s pani Mádaiovou a pani Nuszbeckovou,

na niekdajšie nedeľné prechádzky pod korunami stromov vo Farárskej uličke, a nakoniec na upokojujúci poriadok vzdušného nábytku a mäkkých kobercov, starostlivo pestovaných kvetov a milých drobnôstok, ktoré – to dobre vedela – pre osamelú ženu, ako je ona, prahnúcu po zmierlivej nerušenosti, ako ostrov v celom svete nevypočítateľnosti, kde prežíva už len číra spomienka oných popoludní a nedeľ, predstavujú jedinečnú ochranu a jediné útočisko. S nepochopením a akýmsi závistlivým pohrdaním zhodnotila, že jej hluční spolucestujúci – očividne napospol suroví sedliaci, plahočiaci sa po temných lazoch a dedinách – dokážu sa prispôsobiť aj týmto núteným podmienkam: akoby sa nebolo udialo nič nezvyčajné, naokolo šuchotali balíčky s poživňou zrolovanou do voskového papiera, vyletovali zátky a na masťnú dlážku padali viečka od piva, kde-tu sa ozývalo aj mľaskanie, ktoré „uráža dobrý vkus“, ale podľa jej mienky je „také bežné medzi ľuďmi tejto fajty“, ba čo viac, štyria z tých najhlučnejších naproti nej sa už aj pustili do kariet, iba ona sedela v stupňujúcej sa vrave, ktorá sa zdvíhala zo všetkých strán, meravo, na novinovom papieri, ktorým si podložila kožuch, mĺkva, stratená a s hlavou neochvejne otočenou k oknu, a kabelku so sponou si tisla k bruchu s takou tvrdohlavou podozrievavosťou, že si ani neuviedomila, keď vonku – vpredu – rušeň namieril dve červené svetlá do studenej temnoty a vlak sa neisto rozbehol do zimného večera. Spokojný mrmot, ktorého sa nezúčastnila, aj keď si trocha vydýchla, a hlučná rozpustilosť z úľavy, že po dlhom čakaní a mrznutí sa

s nimi konečne niečo deje, netrvali dlho, lebo súprava, akoby ktosi z ničoho nič odvolal príkaz na odchod, po niekoľkých nešikovných trhnutiach, ani nie sto metrov od utíchajúcej vidieckej stanice zase zastavila; nespokojný huriavk sa však zakrátko preladol do nechápavo-namrzeného rehotu, a keď neskôr zistili, že to tak aj zostane, a chtiac-nechtiac pochopili, že ich cesta – pravdepodobne pre dopravný chaos, ktorý ešte znásoboval vlak vypravený mimo cestovného poriadku – bude pozostávať zo smutnej série rozbiehaní a náhlych nárazov zastavenia, všetci upadli do radostnej apatie, do tupého omámenia z nevyhnutného zmierenia, podobne ako keď človek v snahe zbaviť sa strachu z ozajstného otrasu označí anarchiu udalostí za dráždivý dôkaz nechápavosti, ktorej znervózňujúce opakovanie už vie podkopať drapľavou silou výsmechu. Aj keď surový duch prichádzajúcich „hlášok“ („Keby aj ja som sa takto dlho rozhutoval so starou doma pod duchnou...!“), prirodzene, pohoršoval jemnú dušu pani Pflaumovej, v sprške neohrabaných frkov – inak postupne utíchajúcej – sa predsa len začala aj sama trochu uvoľňovať a zavše pri nejakej vydarenejšej poznámke – no a, pravdaže, nebolo úniku ani pred rehotom, ktorý vzápätí nasledoval – neubránila sa celkom hanblivému úsmevu. Odvážila sa už zariskovať a vrhla zopár bleskurýchlych pohľadov, ukradomky a opatrne, hoci nie na susedov v tesnej blízkosti, ale na cestujúcich usadených opodiaľ, a teraz, v spotvorenej nálade príhlúplej zábavy – takto, s mužmi, ktorí sa búchali do kolien, a ženami neurčitého veku, ktoré sa rehotali

s rozďavenými plnými ústami, ju už osadenstvo vagóna, hoci ešte vždy bolo trochu strašidelné, ani zďaleka nedesilo tak ako na začiatku – pokúsila sa skrotiť svoju ustráchanú predstavivosť a presvedčiť samu seba, že s tými skrytými hrozbami, ktorými, ako sa jej zdalo, ju opantalo toto nevlúdne spoločenstvo ohavnej chamrade, sa azda ani nebude musieť konfrontovať, a ak sa domov dostane síce bez ujmy, ale vyčerpaná z neprestajného očakávania pohromy, môže sa za to poďakovať len svojej silnej vnímavosti na zlovestné znamenia a prílišnej osirelosti v tejto ľadovej cudzine. Očakávania takéhoto druhu, vkladané do šťastného rozuzlenia, sa napriek všetkému nezakladali na realite, lenže pani Pflaumová sa už zrazu nevládala ubrániť falošnému vábeniu nádeje: aj keď sa súprava zasa na dlhé minúty zasekla v pustatine, čakajúc na svetelné znamenie na odchod, ona pokojne zhodnotila, že „predsa len aspoň napredujeme“, a nervóznou netrpezlivosťou zo žalostne častého škripavého zastavovania a nečinného vyčkávania tlmilo vedomie, že vďaka príjemnému teplu z kúrenia, ktoré zrejme zapli pri odchode, si už tiež môže vyzliecť kožuch a nemusí sa obávať nachladnutia, keď v cieľi vyjde do ľadového vetra. Za chrptom si upravila záhyby kožucha, umelú kožušinu si rozprestrela do lona a znova sa pozrela von oknom s rukami založenými na bruchatej kabelke vypchatej vlneným šálom, keď náhle v zašpinenom odraze obloka zbadala, že na jej možno až prílišne sa vypínajúce, mohutné poprsie – teraz, keď ju zahalovala len blúzka a malý kabátik kostýmu – („Roztúžene!“) upína

zrak „nápadne mlčky“ chlap naproti nej so zarastenou tvárou, chlípajúci smradlavú pálenku. „Vedela som to!“ bleskurýchle odvrátila hlavu, a aj keď ju zaliala mocná horúčava, tvárila sa, akoby si to ani nevšimla. Celé minúty sa nepohla, slepo upínala zrak do vonkajšej tmy, a keď sa na základe predošlého náhodného pohľadu márne pokúšala vybaviť si zovňajšok muža (pamätala si len zarastenú tvár, „taký nejaký zašpinený“ súkenný kabát a ten nechutný, neskrývane úlisný pohľad, ktorý ju neskôr tak veľmi zarazí...), celkom pomaly – v nádeji, že už to môže urobiť bez hroziaceho hazardu – skĺzla pohľadom na okno, ale hneď a zaraz ho odvrátila, lebo nielenže „tamten“ pokračoval v „tej drzosti“, ale dokonca sa im stretli pohľady. Z meravého držania hlavy ju už boleli plecia, krk aj zátylok, ale aj keby chcela, nebola schopná pozrieť sa inam, lebo cítila, že nech by sa otočila kamkoľvek, „okamžite by sa jej zmocnil“ ten hrôzostrašne nechovný pohľad, ktorý voľne vládol všetkým zákutiam vagóna okrem úzkej tmy onoho okna. „Odkedy sa díva?“ zaskočila pani Pflaumovú otázka, a pri predstave, že tá odporná röntgenová pozornosť muža sa „na ňu lepí“ už od začiatku cesty, sa jeho pohľad – ktorý práve pred chvíľou, keď sa stretol s jej pohľadom, v okamihu pochopila – javil ešte desivejší. Tento pár očí totižto prezrádzal omračujúci hnus v hĺbke „vlhkej chlipnosti“, „ba čo viac!“ – striasla sa – „akoby horel akýmsi suchým pohrdaním“. Hoci sa ešte „ani náhodou“ nemohla nazývať starenou, vedela, že už má dávno za sebou vek, keď by bol takýto – inak, nanajvýš prízemný – záujem o ňu

prirodzený, a tak popri tom, ako myslela na toho muža s odporom (veď čo to môže byť za človeka, ktorý pociťuje akúkoľvek túžbu po starších dámach?), zároveň si so strachom uvedomila, že tento podvodník, ktorý smrdí pálenkou, možno ani nechce nič iné, než ju ponížiť, uraziť a potupiť, a potom s výsmechom odhodit „ako nejakú handru“. Vlak práve s niekoľkými ťažkopádnymi trhnutiami zrýchlil, kolesá na koľajniciach sa divoko rozklepali a ju opantala dávno zabudnutá, kalná, trýznivá hanba z toho, ako ju pod tým ešte stále prítomným, bezostyšným, násilným pohľadom začali... páliť... plné, ťažké prsia. Paže, ktorými by ich mohla zakryť, sa jednoducho nepodriaďovali jej vôli: akoby ju boli vyviazali a nezmohla sa proti hanebnej nahote na nič, cítila sa čoraz bezbrannejšia, čoraz obnaženejšia, a v tej nemohúcnosti si musela uvedomiť, že čím viac by... schovávala... svoju ženskú kyprošť, tým by bola odhalenejšia. V hráčskom kúte sa práve skončila ďalšia partia hulvátskou potýčkou a v hluku uvoľňujúcom ochromujúcu nepretržitosť nepriateľského šumenia – ktorý akoby jej prerazil škáru k úniku zo zviazanej vôle – by nad tým nešťastným omráčením akiste zvíťazila, keby sa hneď nato nestalo ešte čosi horšie, vari naschvál, pomyslela si zúfalo, aby jej útrapy dosiahli vrchol. Keď totiž s istým nedobrovoľným odporom, poháňaná pudovým pocitom hanby, opatrne sklonila hlavu, prehla chrbát dopredu a spustila ramená, zdesene zistila, že pravdepodobne v dôsledku nesprávneho držania tela sa jej vzadu rozopla podprsenka. Ohromene sa pozrela pred seba a už ju ani